

ČAJ

Pro chvíle pohody

BŘEZEN 2013

Časopis Autorů Jičínska

DEŇ KRÁČAL DO ŠERA

Mesiac mal dieru pod oblohou

Ukladal do nej pozostatky svetla

Končekmi prstov si náš príbeh pletla

Na jeho konci sa svet pod nami pohol

Peter MIŠÁK

78

Vážený čtenáři,

v březnu opět navštívíme Slovensko,
a to díky dnešnímu hostovi,
kterým je **Milan Gonda**.

Známe se z martinských podzimních setkání
a v Kobře jsem před časem představil
i jeho knihu „**Pieskový hrdina**“.

Tentokrát nám Milan Gonda nabízí svoje kratší fejetony
z připravované knihy „**Migon sa mýli**“.

O rozhovor jsem požádal **Petera Mišáka**,
básníka a především znalce slovenských dějin,
dlouholetého zaměstnance Matice slovenskej.

Priznal se, že:

„Pôvodne som chcel tieto odpovede napísať po česky!“

A zároveň jsem jej krátce představil už na titulní stránce
básní ze sbírky „**Sol' v nás**“.

Domácí tvorbu zastupuje **Dana Beranová**
hororovou povídkou „**Nikdy neříkej nikdy**“
a **Václav Teslík** představí svoji novou poezii,
která vznikala na podzim roku 2012,
když pobýval pracovně v Rusku.

V dubnu se podíváme po našem Královéhradeckém kraji,
ale v květnu se vydáme opět na Slovensko!

Vše dobré přeje
Václav

HOST ČAJe:

Milan Gonda,
nar. 1954 v Lučenci.

Vyššie tridsať rokov býva v Martine, pracuje v Slovenskom literárnom ústave Maticy slovenskej. Spolupracuje s Vydavateľstvom Maticy slovenskej pri posudzovaní literárnych rukopisov pred vydaním. Bol členom martinského literárneho klubu Mädokýš a v súčasnosti spolupracuje s LK Duria pri Turčianskej

knižnici. Je autorom dvoch poviedkových kníh Pieskový hrdina (2002) a Život s. r. o. (2004). Spolupracoval so Slovenským rozhlasom: písal humoristické scény pre zábavnú reláciu Superšopa a spracovával do krátkych rozhlasových hier posluchácke námety pre reláciu Rozhlasoví bakalári. Písal krátke prozaické útvary pre reláciu Miniromán. Neskôr vytváral rozhlasové dramatizácie diel slovenských klasikov. V súčasnosti píše glosy, fejtóny a mini-eseje a výber z nich by mal vyjsť knižne koncom tohto roka pod názvom Migon sa mýli vo Vydavateľstve Maticy slovenskej. Predložené ukážky sú z pripravovaného rukopisu uvedeného titulu.

Leto je čas obnažených tiel

Verím, že vás názov príspevku zaujal a pustili ste sa do jeho čítania, no musím vás trochu sklamať, lebo reč bude o mužských telách a – s dovolením – aj o mojom tele.

Tohoročné usopené leto nám poskytuje len málo slnečných horúcich dní. A keď sa tak stane, hneď sa vyroja dlhonohé a holoplecé krásavice a v úzuckých tričkách chodia “nadupaní” ramenatí mladí muži. Nuž darmo, v našej dobe vládne kult tela, ktoré – ako hovorí básnik – v podstate je “len vodou a štipkou soli sivej.”

Pravdu povediac a úprimne povediac mladým svalovcom vôbec nezavidím ich pôsobivú príťažlivosť v týchto dňoch letného promenádovania. Viem dobre, ako si to museli odrieť cez zimu v posilňovni. Videl som to totiž na vlastné oči, lebo aj ja som ta chodil. Chvíľu. Nahovorila ma na to Klárka, že niečo prospešné treba urobiť pre svoje zdravie a že odbory vo firme nám na to prispievajú.

Len čo som prvýkrát vošiel do fitness centra, vraj najlepšieho v našom meste, hneď som vedel, že som sa ocitol na nesprávnom mieste. Vyzeralo to tam ako v novodobej mučiarni. Samé železo! Bolo tam plno zariadení, ktoré mi pripomínali dereš, škripec, či koleso na lámanie údov. Zatínanie zubov u prítomných, útrpné mraštenie tváre a občasná zrevania mi za týchto okolností tuna vôbec nepripadali čudné. Keď som prvý raz počul vykriknúť chlapa, myslel som si, že mu spadla činka na nohu, ale on ju naopak – práve vytlačil nad hlavu.

Boli tu poriadni “vážboši”. Najťažšie cvičenia robili s bandážami na rukách opásaní širočiznými opaskami. Raz som videl jedného, ako na seba dával aj oceľovú reťaz. Ani som nedýchal, čo sa bude diať. Našťastie to tam nezačal búrať, ale na reťaz si zavesil veľké koleso z činky a s mohutným funením sa vyťahoval hore na hrazdu.

A čo som tam medzi nimi porábal ja? Nuž predstavte si človečika úradníckeho typu s pavúčou postavou medzi týmito svalovcami, ktorí vchádzajú do dverí bokom, aby sa do nich vmestili. Potichúčky, lebo som nechcel vzbudzovať pozornosť, som ťahal na cvičiacom zariadení pár doštičiek. Primeraná námaha mi vháňala červeň do líc. Keď som po nich prišiel k nejakému cvičiacemu stroju, vždy som si musel preložiť závlačku na závažiach o pätnásť dierok hore. Keď som od neho odchádzal, zasunul som ju temer do samého spodného. Tak – nech vidia!

Títo nindžovia tvorili akési bratstvo, čo mi bolo dosť sympatické. Pomáhali si napríklad pri odkladaní ťažkej činky po cvičení v ľahu na lavičke. Pomaly a rozvážne sa prechádzali po fitku pred náročnejším cvičením, aby sa vydýchali a skoncentrovali. Bolo v tom až niečo mystické! Chodili k pultu piť tajomný gumi-džús. Okrem iných charakteristických znakov mali spoločné aj to, že do šatne prichádzali s obrovskou cestovnou taškou. Dodnes som

nepochopil, prečo bola taká veľká, keď z nej nakoniec vybrali iba uterák, sprchovací telový šampón a čisté tričko.

Keď ich dnes stretávam na ulici krásne opálených, úžasne svalnatých, v obtiahnutých tielkach, ja nenápadný človek v širokej voľnej košeli, si vždy hrdo pomyslím: chodili sme spolu do toho istého fitka!

A klieštikmi sa to len začína...

Boli sme teraz nedávno s Klárikou na jednej úžasnej recepcii. Dostali sme sa tam síce tak trochu nedopatrením, ale nemá to tu význam teraz rozoberať. Slovom bola to hostina olympských bohov. Jedla a pitia tam mali od výmyslu sveta, prišlo plno VIP hostí, no bolo nás tam zopár takých obyčajnejších.

K jedlu sme si mohli vziať i pečivo a nakrájaný chlieb – ale klieštikmi! Že nám nariadili v samoobsluhách chytať chlieb rukavicami a pečivo kliešťami, to by som dajme tomu vedel pochopiť. Do obchodu chodia kadejakí zákazníci, aj takí menej poriadni. No na tej recepcii sme boli sami svoji! Žeby už platila nejaká nová smernica EÚ, či len poniektorí zase chceli byť pápežskejší od pápeža?

Raz som počul v rozhlase reláciu o nezvyčajných návrhoch na kadejaké smernice chrániace naše zdravie a bezpečnosť. Nuž bol to hotový kaleidoskop kuriozít. Až sa človeku nechcelo veriť, že to niekto kompetentný mohol na začiatku myslieť vážne. Mne sa ešte donedávna neprotivilo, keď sa mi zubár v puse prehrabával holou rukou. Teraz, keď si musí pri tom navliecť gumové rukavice ako upratovačka, nuž prosím!

Kedysi bolo príslovie, že čistému je všetko čisté. Dnes to už zrejme neplatí a nahradila to úzkostlivá prevencia. Teraz je toľko kadejakých jednorázových ochranných prostriedkov a pomôcok, aby neutrpelo naše zdravie, až je z toho zaneriadený svet.

Minule som pozoroval moju malú vnučku, ktorá sa teraz nachádza vo svojej životnej fáze lezúňa, ako ťapká na štyroch po podlahe (a to nielen doma) a čo nájde, všetko strká do úst a olizuje. Hovorievalo sa tomu, že sa takto dieťa len očkuje. Prvotnú moju radosť z vnúčaťa však vystriedal úľak: „Zlato moje, čo to robíš? Vieš, aký je dnes svet zabacilovaný zmutovanými potvorami? Počkaj, počkaj, príde EÚ s nariadením, že lezúni smú liezť len po fóliách na to určených a potom si už nič neoblízneš!“

No môžu pritvrdiť nielen lezúňom, ale aj nám všetkým. Napríklad také podávanie rúk, čo si pri tom okrem srdečnosti vymieňame. Len neviem, či si pred budeme navliekať gumovú rukavicu, alebo si ich potom utrieme hygienickou vreckovkou.

A viem si predstaviť... no zvažujem, či to tu mám teraz dopovedať. Ale keď som už začal, dopoviem. A viem si predstaviť, že budú upravené podmienky pre činnosť spojenú s našim rozmnožovaním. Ved' dobre viete, koľko je pri tom nehygienickosti. Možno sa to bude robiť v celotelových návlekoch, možno

mimotelovo. Nič nové pod slnkom. Takéto opatrenia boli už aj v minulosti. V jednom múzeu som videl dlhú ľanovú nočnú mužskú a ženskú košeľu, ktorá mala v oblasti lona vystrihnutý otvor. Vtedy to bolo ale z prudých dôvodov.

Nechcem byť škodoradostný, ale som úprimne rád, že mňa sa to už nebude týkať. A keby aj! My s mojou sme ešte zo starej školy.

Blahorečení za živa

Mnohí si nedovolia ani pomyslieť na také niečo: dočkať sa najvyššieho uznania, ktoré sa dostáva len osobám najhumánnejším, najobetavejším a najzbožnejším. No vidíte a my s manželkou sme už také niečo dosiahli.

Má to trochu zložitejšie pozadie, ale stojí to za vysvetlenie. Keď si naša dcéra vzala za manžela Čecha, naša rodina začala tiež prispievať k opätovnému zblížovaniu sa slovenskej a českej kultúry a k spoznávaní zabudnutých zákutí našich jazykov. Priam očarilo našich nových príbuzných – zaťových rodičov – slovíčko „lopárik“. Boli prekvapení, že pre nás – v rámci našej kultúry – sa stali pomerne blízkymi príbuznými a že pre tento vzťah s nami, rodičmi ich nevesty existuje pomenovanie a oni sú teda s nami „svat a svatka“.

Darmo je, my Slováci sme stále národ, ktorý si dosť cení „rodinstvo“, hoci pevné a spleťité vzťahy bývalej patriarchálnej rodiny slabnú a tratí sa s tým aj terminológia, respektíve sa značne zjednodušuje. Napríklad ešte stále existuje funkcia krstných rodičov a počuť aj oslovenie „krstná mama – krstná“ a „krstný otec – krstný“, no spríbuznení biologickí a krstní rodičia sa už len málokedy navzájom medzi sebou oslovujú ako „kmotor“ a „kmotra“. V súčasnosti by to už vyznelo prinajmenšom rozpačito.

Môžem si dovoliť povedať, že už neexistuje používanie oslovenia „testiná“, ktorým sa označuje matka manželky vo vzťahu k manželovi a jej otec bol pre manžela „test“. Všetko sa zlialo do jednotného pomenovania „svokor a svokra“, pričom to bolo kedysi jednoznačné označenie otca a matky manžela vo vzťahu k manželke.

Ustupuje aj označenie „ujčíná“, ktoré z pohľadu dieťaťa bolo oslovenie pre matkinu sestru, dnes jednoducho „tetu“, no zároveň to bolo aj pomenovanie pre manželku matkinho brata. K ujčinej prináležal „ujec“, čiže matkin brat alebo tiež manžel matkinej sestry, dnes jednoducho „ujo“. Našťastie nám nevymiera „strýko“ ako pomenovanie otcovho brata, len „stryná“, ktorým sa označuje jeho manželka, sa zmenila na „tetu“.

No a pojem „zolvica“ pre príbuzensky vzťah (z pohľadu ženy to bola pre ňu manželova sestra, dnes jednoducho „švagriná“) nechajme odpočívať v dávnej minulosti, lebo už aj veľký slovník slovenského jazyka z 50. rokov minulého storočia ho považoval za zastaraný.

Nuž, dnes je to už aj pre nás veľmi komplikovaný systém s ešte komplikovanejšou terminológiou, pretože v súčasnosti sa až tak veľmi predsa len „nekmotríme“. No musíte uznať, že kto si ctí dobré rodinné vzťahy, zaslúži

si ocenenie, podobné tomu najvyššiemu, uvedenému v názve. Totiž naši noví príbuzní z Česka, keď nám napíšu srdečnú e-mailovú, prihovárajú sa nám oslovením: „Naši drazí a milovaní svati...“

Dobrodružstvo s karfiolom

Keď som nedávno prechádzal martinským trhoviskom bohato zásobeným ovocím a zeleninou, spomenul som si na jednu moju príhodu s karfiolom z čias hlbokkej totality.

Ako mladoženáčovi mi manželka, ktorá kamsi musela odcestovať, nakázal kúpiť karfiol a uvariť ho, lebo ho chcela vypražiť na nedeľný obed. Ja som však pozabudol na karfiol a prišlo mi to na um až v sobotu na obed. Odušu som utekal na trh, v ktorom som videl svoju záchranu. Ale aj tu už trhovci balili stánky a mňa očami odháňali preč. No jeden mal ešte karfiol, dokonca posledný. Len som ostal zarazený, že je akýsi ružový, či fialový a lozia po ňom mušky. Predavač urýchlil moje rozhodovanie, keď na mňa hrubo zavrčal: „Buď ho ber, alebo nezdržuj, lebo mám pred sebou ešte dlhú cestu domov!“ Vystresovaný som ho kúpil.

Doma som usúdil, že ho bude najlepšie hneď očistiť a rozkrájať. Mušiek na ňom pribudlo, ale tých som sa pomerne ľahko zbavil sfúknutím z jeho povrchu. Keď som ho začal deliť, zistil som, že aj vo vnútri ich je plno. Rozhodol som sa, že ich odtiaľ vyplaším a chcel som pobúchať karfiolom po stole. Pritom mi však spadol na dlážku a čiastočne sa rozlámal. Väčšina mušiek samozrejme ostala v ňom. Napadlo mi odstrániť ich tečúcou vodou. Zase som sa zbavil len ich nevelkej časti, zato ostatné, ktoré ostali dnu, sa prilepili a musel som ich odstraňovať špičkou noža, keď som oddeľoval jednotlivé časti. Nenápadné „krtince“ v útrobach mi naznačili, že zatiaľ som vyhral len nad letectvom a čaká na mňa ešte pechota. Našťastie dvoch húseníc, ktoré si v ňom lebedili, som sa zbavil pomerne ľahko.

Keď som dal veselý ružový karfiol variť, zistil som, že v horúcej vode začal negustiózne černieť. Spomenul som si na čiusi radu, že citrón ma bieliace účinky. Tak som ešte do vriacej vody vyzmýkal pre istotu celý citrón. Karfiol mi síce vybledol – aspoň sa mi tak zdalo, no keď som ho okúsil, či je dosť uvarený, zistil som, že je príšerne kyslý. Zúfalstvo mi našepkalo skúsiť túto chuť prehlušiť soľou. Manželka mi síce zakázala manipulovať s dochucovaním, lebo poznala moje kuchárske schopnosti, no ja som neposlúchol zákaz a chrstol som do nevelkého hrnca za ovršenú polievkovú lyžicu soli. Ešte som to chvíľu povaril a okoštoval. Pusu mi vtedy okrátilo hádam okolo celej hlavy. V tú nedeľu sme mali na obed praženicu.

Dnes by sa to už nemohlo stať. Tovar je dosť, trhovci sú zdvorilí a priam sa predhávajú v ochote predat' nám svoj tovar. Tak veru – máme demokraciu a hojnosť karfiolu. Ako nám je len dobre!

Kam odchádzajú teplomery na zimu?

Naše mesto nebolo kedysi také výstavné ako dnes. Ani hodiny na námestí sme nemali a dokonca o tomto nedostatku písali vtedy aj v Živote Turca. No uznajte – v každom meste mali na stĺpe okrúhle alebo hranaté elektrické hodiny, viditeľné z každého kúta námestia a v staroslávnom Martine nič...

Zato sme mali o čosi neskôr inú verejnú vymoženosť – ukazovateľ teploty na budove Martimexu. Keď ho raz museli demontovať, hneď sa v Novom Živote Turca objavil článok, že ľuďom chýba, lebo v našom meste bol meteorologickou autoritou.

No a keď začal Martin stavebne prekvitať a na námestí začalo tróniť futuristické Milénium, jeho čelo ozdobilo elektronické zariadenie, ktorého súčasťou boli aj digitálne hodiny, ktoré sa striedali s ukazovateľom teploty. Bol som pyšný na naše mesto!

Vývoj ale išiel ďalej. Pribudlo nám na námestí nové obchodné centrum San Martin a na ňom – ďalšie hodiny s teplomerom. No toto už nerobilo dobrotu. Teplomery sa na týchto blízkych budovách začali škriepiť a robiť si prieky. Každý ukazoval, najmä cez leto, úplne inú teplotu. V niektoré časti dňa bol medzi nimi rozdiel až štyri stupne a ja som nevedel, aký mám mať vlastne „termo-pocit“. No na začiatku jesene sa skamarátili a uzavreli prímerie. Ukazovali rovnakú teplotu. Len starší teplomer na Miléniu vždy zafrajeril, lebo keď na obchodnom centre ukazoval 14 stupňov, tak on ukázal 14,2 stupňa, aby bolo jasné, kto je na tomto námestí pánom.

Lenže jedného dňa zariadenie z Milénia zmizlo. Zakrátko ho nahradilo iné čudo – veľkoplošná obrazovka, ktorá nám teraz zhora tlačí do hláv reklamu a iné nevyžiadané informácie. Premietané obrázky na nej sú dotieravé a lezú ľuďom do očí ako mušky v letnom sparnom podvečeri. Keď idem okolo, musím si hlboko do čela zaraziť šilt, aby mi to nebralo zrak. Míňule som sa kvôli tomu potkol o štrbavú dlažbu a ledva som sa udržal na nohách.

Úprimne ma teraz trápi, kam sa podel „starý“ teplomer. Kam len šiel teraz pred zimou? A možno sa aj s teplomerami deje to, čo s niektorými nadbytočnými ľuďmi – vykopnú ich vyššie...

Lepší ako americký psychiater

Gniavi vás trdnomyselnosť? Problémy do vás neodbytné dorážajú, už-už z toho chytáte depku? Je to veru zlé. Čo s tým?

Nuž chcelo by to spoľahlivého „spovedníka“ – spriaznenú dušu, chápujúci pohľad, tiché trpezlivé načúvanie a stopercentnú diskretnosť. Šťastní sú tí, ktorí majú takéto bytosti vo svojej blízkosti. V Amerike sa to dá dokonca aj kúpiť. Keď si zaplatíte, môžete chodiť na sedenia k psychológovi, či psychiatrovi. A čo u nás? Sieť takýchto odborníkov ešte nie je veľmi vybudovaná. Máme čo robiť s dostatkom stomatólogov, lebo našinec má zatiaľ väčšie problémy s chrupom ako s psychikou. No v konečnom dôsledku ani

peňazi na dané služby by nemal náš bežný človek v dnešnej dobe nazvyš.

Mne sa podarilo nájsť takýto chápací, trpezlivý objekt pre moje duševné výrony v ťažkých chvíľach. Stojí pri mne naporúdzi, pri mojej posteli najmä v noci, keď ma prepadne nespavosť a chmúrne myšlienky sa do mňa navádzajú ako strigy. Vtedy sa posadím na lôžku a obrátim sa k nemu. Ramená ma široko roztvorené ako gesto otvorenosti a ochoty prijať ma aj s mojimi problémami. Jemu sa zdôverím. Spočiatku ma trápilo, že na širokých ramenách má nasedenú príliš malú guľatú hlavičku, čo mu nedodáva na inteligentnom vzhľade. Čo však po tom! Nakoniec veď od neho nechcem nič iné, len aby si ma vypočul.

Možno vás zarazilo, že si ho púšťam až do takej intímnej blízkosti, akou je spáľňa? Ale tam je jeho prirodzené miesto, lebo je to sluha. Presnejšie povedané „nemý sluha“ stojan na odkladanie šatstva s typovým označením Eman. Ja som mu pridal ešte vznešenejšie meno: Alfréd Eman. Zaslúži si ho, veď je temer mojím priateľom a dôverníkom.

Lopata, ktorú nikto nechcel ukradnúť

Pozerám sa von oknom na tú záľahu snehu, krásnu bielu neporušenú prikrývku, do ktorej je škoda lopatou vykrajovať cestičky popred domy. No legislatíva je neúprosná! Ešte nedaj Bože by sa mohlo niekomu šmyknúť a nešťastne by spadol...

Spomenul som si na rozprávanie môjho známeho, ako to bolo u nich v dome na sídlisku vlani s odpratávaním snehu. Keď napadne sneh, zrejme nikomu sa nechce len tak z pasie vziať lopatu a ísť odhrnúť chodník pred domom. Presne tak to bolo medzi obyvateľmi ich domu. Rozpis služieb aj s touto povinnosťou sa miňal účinkom. Našťastie sa však vždy niekto našiel, kto to spravil aj mimo poradovníka. Po rokoch, keď „samoorganizácia“ dokázala vyriešiť úplne hladko tento problém, postupne rady dobrovoľníkov redli, až to ostalo na jednej starej tetuške, ktorú to údajne bavilo. No nakoniec sa aj ona kamsi odsťahovala.

Prišla opäť zima, mráz a sneh, ale teraz ho už načisto nemal kto odpratať. Mladí nájomníci ešte nepochopili, že ktosi musí sneh odhrnúť z chodníka pred ich domom a starí si povedali, že oni sa už narobili dosť. A sneh teda ostával tam, kam spadol – na schodoch a na chodníku. Čiastočne sa to vyriešilo tak, že sa postupne zadupal.

Komusi to ale nedalo a do chodby ku východu z domu dal novučičkú lopatu určenú na tento účel. Tá však ostala odignorovaná. Ako ju tam opreli, tak tam úplne meravo stála bez akéhokoľvek povšimnutia. Vzhľadom na to, že vyzerala vynikajúco (veď sa jej nikto ani nedotkol) stala sa ďalšia nevyvetliteľná vec. Lopata nezmizla! Prešla zima, nastala jar, zazelenala sa tráva a lopata bola stále opretá v kúte pri dverách. Tak tomu sa povie totálne spoločenské odmietnutie! Až potom, keď už rozkvitli kvietky, nejaký slušný

človek (alebo žeby samotný provokatér a pôvodca jej nastrčenia?) ju odstránil.

Nuž nepatrí sa veru dráždiť ľudí prácou a povinnosťami. No a viete si predstaviť, akú traumou musela zažiť aj samotná ohrdnutá lopata? Nie, nie, také veci sa jednoducho nerobia!

Na čo sme schopní sa pozerat'

Tak sme sa dočkali! Máme vlastnú turčiansku televíznu hviezdu – žiadnu takú celebritu, čo utiekla z nášho kraja a teraz žije v Bratislave, ale našu spoluobčianku! Môžete ju stretnúť hocikedy v obchode, na ulici. Jej prvé samostatné televízne vystúpenie lámalo rekordy v sledovanosti. Mala uverejnený svoj módný editoriál v obľúbenom žurnále. Pripravuje sa jej vlastná samostatná televízna relácia.

Keď išla v teleke jej prvá šou, nuž – priznám sa – nakukol som nachvíľu do toho televízneho kanála, ale potom som radšej prepol. Ale o tom jej slávnom vystúpení som si aj tak neskôr prečítal kompletnú reportáž na internete. Tak veru, opäť som raz podľahol. Na moje ospravedlnenie môžem povedať, že som si pri tom vyčítavo položil otázku: „Na čo ešte som schopný sa pozerat'?“ Potom som si v duchu smutne odpovedal: „Na všetko...“ Lebo som už raz taký – lebo sme už raz takí!

Má to dokonca historické korene. Povedzme v takej dobe antickej, kam až siahajú korene našej súčasnej kultúry, kým starí Gréci chodievali povzbudzovať svojich športovcov na olympijské zápolenie a sledovať v amfiteátroch dramatické diela, starí Rímanovia mali iný vkus. Tým museli postaviť Koloseum, aby sa všetci mohli prísť pozrieť, ako sa navzájom zabíjajú gladiátori. Potom to už zrejme nemalo pre nich patričné grády, a tak sa im vzrušujúcejším divadlom stalo predhadzovanie prvých kresťanov vyhladovaným šelmám. Dokonca ani erotická šou nie je výdobytkom našej doby. Apuleius, antický autor (žil v 2. storočí nášho letopočtu) v dochovanom po latinsky napísanom románe Zlatý osol opisuje epizódu, v ktorej na smrť odsúdená žena má pred popravou najskôr verejne súložiť s oslom – len tak, pre pobavenie ľudu.

V alžbetinskom Anglicku sa darilo divadlu, v ktorom hrali neprekonateľné diela Wiliama Shakespeara, no vtedajší Londýňania si s chuťou tiež pozreli verejné popravy zločincov. Dnes sa nedá s určitosťou povedať, či naši pra-pra-prapradkovia sa chodili pozerat' na upaľovanie čarodejníc výchovne, z donútenia, alebo to bolo pre nich i celkom zaujímavé spestrenie iných, už temer všedných krutostí.

Dnešná doba je predsa len o čosi vyspelejšia. Dá sa síce po známosti dostať na utajené krvavé zápasy bojových psích plemien, no načo také barbarstvo! Ako kultúrny človek si radšej pozriem televízne spravodajstvo s reportážami o ľudskom utrpení s niekedy priam unikátnymi zábermi. Keď sa pozerám na niektoré televízne relácie, kde ľudia prezentujú svoje smutné osudy,

rozmýšľam, či to robím kvôli dobrému pocitu z mojej humánnosti a empatie voči trpiacim, alebo či to nie je skrytá túžba vidieť drasťáky z patričného odstupu – z tepla a bezpečia mojej obývačky.

Takže pohoda! Sledovanie televízneho programu naivnej „hviezdy“, našej spoluobčianky je skutočne neškodné. Veď je to len taká sranda!

Pocta kabátu

Máme november a nezvratne sa ochladilo. Bez kabáta sa už nedá vyjsť z domu. Trochu rozmrzene, že opäť prichádza zima, som siahol na kľučku šatníka. Len čo som ho otvoril, hneď sa mi zmenila nálada, hoci som tam neuvidel nič zvláštne. Iba môj obľúbený zvrchník. Potešil som sa, ako pri stretnutí so starým dobrým známym.

Pre mňa totiž nie je len takou obyčajnou vecou, pre mňa je – partnerom. Je so mnou bytostne spätý. Cez neho ma vnímajú ľudia na ulici. Neznámi ma podľa neho ohodnotia, známi našu dvojicu rýchlo zaregistrujú v dave. Na neho sa spolieham, že ma uchráni pred nepríjemným chladom a dotieravým vlhkom. Vo vreckách dôverne nosí moje veci. Pod neho ukrývam obavy, či všetko v ten deň zvládnem, keď sa ráno náhlím do práce. Iba on ma niekedy drží na nohách, keď sa večer vyšťavený vlečiem domov. Slovom kabát to je kus človeka.

Ale na druhej strane, čo je zasa on bezo mňa? Obyčajná mŕtvola. Ja mu dávam svoju formu, svoj pach. Vďaka mne sa mu dostáva zdvorilej pozornosti, napríklad keď mi ho opatrne podávajú v šatni. Alebo až osobnej dôstojnosti, keď sa pýtajú: “Čí je to kabát? No predsa Jeho”, prichádza odpoveď, ktorá ho zviditeľní.

Vybral som ho zo šatníka a pozdravil starostlivým pohľadom:

“Ukáž sa! Trochu si obnosený, ale to len prehlbuje náš vzájomný vzťah. Mole ti neublížili? Nie, si v poriadku.”

Nuž čo, nech sa teda začne zima.

Šéf ma naučil hovoriť krátko

Do našej obchodno-distribučnej firmy som prišiel pracovať z oblasti kultúry. Pre firmu som bol prínosom, len zo začiatku som šéfa na poradách vytáčal mojimi siahodlhými referenciami. V kultúre sa slovom nešetřilo, priam sa ním pôžitkársky plytvalo.

Naopak vo firme sa pracovalo rýchlo a na poradách hovorilo úsečne. Šéf sa napríklad spýtal skladníka: “Galanta. Farby. Dodávka?” a ten mu odpovedal: “Včera. Kamión.” Obrátil sa na ekonómku: “Alpia. Úhrady?” a ona informovala: “Problém. Urgencia. Exekútor.” Všetkým bolo jasné, o čo ide, všetci vedeli, čo majú robiť.

Trápilo ma, keď ma šéf hneď na prvej porade pri mojom kvetnatom referovaní o pripravovanej reklamnej kampani zavracať napomínaním: “K veci! Krátko!” alebo až zúfalo zastavoval: “Ekonomika času...!”

Pristal som na tento systém a rýchlo som si ho osvojil. Ja som však človek tvorivý. Rozanalyzoval som algoritmus komunikácie, okruh tém a frekvenciu používaných termínov. Zistil som, že jadro komunikácie pozostáva z minimálneho počtu slov. Tie som nahradil číslami. Napríklad termín “vyexpedovanie” má ekvivalent “dva”, alebo pojem “objednávka” som zmenil na “tri”. Šéfa moja racionalizácia komunikácie nadchla. Na konci roka som dostal najvyššiu odmenu. Na poradách to odsýpalo jedna radosť. Šéf rapkal: “Dva. Trnava. Osem? All-impex. Tri. Päť?”

Toto vyjadrovanie malo však trochu problém s okrajovo používanými termínmi. Napríklad “strata” dostala ekvivalent “dvadsaťjeden”. Aj to som vylepšil. Každý účastník porady má teraz dve sady terčikov s číslami od nuly po deväť a len zdvíha príslušnú kombináciu čísel. Je to trochu náročné na pozornosť, no šéf žiari úplnou spokojnosťou.

V mojom racionalizovaní komunikácie na poradách chcem ísť ešte ďalej. Chodievam za mesto na prechádzku a tu osamote hľadám pre jednotlivé používané pojmy ekvivalenty vo forme krátkych ale intenzívnych škrekov a zavŕčaní. Namietate, že sa vraciame k dorozumievaniu našich opičích predkov? No a čo, keď si to doba vyžaduje!

Vážený pán Marcus Aurelius!

Práve čítam Vašu knihu Hovory k sebe, ktorú ste ako filozof a rímsky cisár tvorili počas vojenského ťaženie skoro pred dvetisíc rokmi na území dnešného Slovenska, vraj kdesi pri Hrone. Rozhodol som sa napísať Vám do ďalekej minulosti, lebo ma v nej ma zaujala táto Vaša úvaha:

“Mane praedicere memento tibi: hodie futurum est, rem habeam cum curioso aliquo, ingrato, proteruo, doloso, inuido, illiberali...”

Alebo vari prejdime radšej na nám zrozumiteľnú slovenčinu:

“Hneď ráno si uvedom: Stretnem sa možno s všetečným, nevďačným, namysleným, závistlivým a sebeckým človekom. Všetky tieto jeho nedostatky vyplývajú z toho, že nepozná dobro ani zlo. Ja som však dospel k poznaniu, že dobro je svojou prirodzenosťou krásne a zlo je škaredé, a že aj prirodzenosť toho, kto koná nesprávne, je príbuzná s mojou; nie preto, že by sme boli jednej krvi alebo rodu, ale preto, lebo sa zúčastňujeme na tom istom rozume a jeho božskom podiele. Nemôžem teda od nikoho z nich utrpieť škodu, lebo nikým sa nedám zlákať na nič nepekné; tak isto sa však nemôžem na svojho blížneho hnevať ani sa s ním nepriatelieť, lebo sme boli stvorení na to, aby sme boli súčinní...”

Nuž čítam, čítam a neviem sa vynačudovať, ako ste už vtedy, dávno-pradávnو mohli vedieť, že raz v ďalekej budúcnosti, po mnohých stáročiach stretnem presne takýchto ľudí a budem mať s nimi podobné trápenie. A to konkrétne dnes 19. decembra 2012. S úctou Váš Milan Gonda

„Pôvodne som chcel tieto odpovede napísať po česky!“

ROZHOVOR : PETER MIŠÁK

Petera Mišáka jsem poznal na našich martinských setkáváních nejen jako básníka, autora řady sbírek, ale především jako historika, znalce slovenské literatury a vývoje Matice slovenské, ale také jako výborného vypravěče a učitele, který dokáže zaujmout posluchače poutavým vyprávěním o dobách minulých. Je to i člověk, který zná historii českých a slovenských vztahů, a tak se nelze divit, že jsem jej požádal o rozhovor.

Peter Mišák (vpravo) s predsedom Spolku slovenských spisovateľov Jánom Tužinským na Kongrese slovenských matíc v Martine 2008.

- Začnu v Martine. Kedyž jsme do tohoto města přijeli poprvé, tak nás upoutala jedna zajímavost, prakticky na každé budově, na každém domě najdete nějakou desku, že zde žil nebo se narodil významný člověk, že se zde odehrála nějaká významná událost pro historický vývoj slovenského národa. Je tomu skutečně tak nebo je to jen mylný pohled náhodného pozorovatele?

Nejde o mylný pohľad. Skutočne je v Martine na štvorcový kilometer, resp. na počet obyvateľov asi najviac pamätných tabúľ na celom Slovensku. (V absolútnych číslach na tom budú iné mestá lepšie, no asi sú početnejšie, pričom Martin má necelých 60 tisíc duší.) Súvisí to s historickosťou mesta. Jednak je staré; jako město vyše 650, jako sídlo takmer 800 rokov. Prvá písomná zmienka je okolo roku 1284 (ak sa nemýlim). A historicky bohaté je najmä 19. storočie. Vtedy mal Martin približne 5000 obyvateľov, jeden čas mu dokonca boli odňaté mestské

výsady, no bol strediskom diania v oblasti kultúry. Okolité mestá mali pestrejšie národnostné zloženie obyvateľstva a to súviselo aj s kultúrnymi vplyvmi. V Martine boli prevažne Slováci (málo Maďarov, viac pomadžarčených Slovákov = maďarónov), navyše jedna vrstva obyvateľstva (nielen Martina, ale Turca všeobecne) bola scestovaná, jako olejkári a šafraníci precestovali celú Európu a časť Ázie, prinášali poznanie a národno-emancipačné tendencie. Ale to už je trochu zoširoka. Povedzme len, že prostredie mesta prialo národnej myšlienke, že tu žili a pôsobili národne uvedomelí ľudia. Zrodila sa tu aj prvá moderná slovenská politická strana – Slovenská národná strana (r. 1871 – nemá však už nič spoločné s dnešnou SNS, ktorá viac rozdeľuje než zjednocuje). Desiat rokov pred jej vznikom sa v Martine uskutočnilo historické Memorandum národa slovenského, na ktoré sa zišlo vyše 5 000 ľudí zo Slovenska. (Mesto malo toľko obyvateľov.) Dva roky po Memorandovom zhromaždení sa uskutočnilo ustanovujúce Valné zhromaždenie Matice slovenskej. Bolo tu jedno z troch slovenských gymnázií (Martin, Revúca, Kláštor pod Znievom). Bol tu Kníhtlačiarsky účastinársky spolok, pôsobili tu príslušníci Štúrovej školy (J. Francisci, V. P. Tóth), syn Jozefa M. Hurbana Svetozár Hurban Vajanský (osobný priateľ T.G. Masaryka, ktorý mal blízko Martina na Bystričke letné sídlo). Osvietené prostredie viedlo ľudí k osvietenským činom. Napokon aj k Martinskej deklarácii, ktorá je dobre známa aj v českej histórii v súvislosti so vznikom Česko-slovenskej republiky (tá pomlčka tam na začiatku skutočne bola).

- S Martinem je spojená i tzv. „Martinská deklarácia“ jak říkáš, ale především Matica slovenská. Nevím jak ostatní čeští čtenáři, ale já mám v paměti stále takový obrázek z čítanek, který nám představoval tento významný spolek jako spolek první poloviny 19.století a zdálo se mi, jako kdyby se od těch dob nic nezměnilo. V Čechách jsme zkrátka zamrzli u Štúra. Můžeš nám krátce pohovořit o počátcích Matice slovenské.

Paradoxne tá myšlienka prišla z Čiech. Slovák Pavol Jozef Šafárik píše z Prahy na Slovensko list. „Nemohla by se nejaká kupecká společnost – asi jako Matica srbská sebrati? – Přemýšlejte o tom: musíme se na podzim kde tam shromáždit i rokovati.“ Bolo to roku 1827. Rok po ustanovení Matice srbskej. Na Slovensku však čas dozrieval pomalšie. Tridsiate roky boli v znamení formovania sa štúrovských myšlienok a priprav na kodifikáciu spisovného jazyka (nového, moderného, bernolákovčina nevyhovovala všetkým). Potom prišlo revolučné hnutie známe prakticky v celej Európe. V Uhorsku Košút proti Viedni, v Hornom Uhorsku (tak sa vtedy oficiálne

nazývalo Slovesko) hurbanisti na čele so Štúrom, Hurbanom a Hodžom za rovnoprávnosť Slovákov (aj iných malých národov) s veľkými národmi Rakúsko-Uhorska. V rámci týchto pohybov sa ustanovil v Liptovskom Mikuláši r. 1844 spolok Tatrín, akýsi predchodca Matice. No sama Matica vznikla až v roku 1863 na už spomenutom ustanovujúcom Valnom zhromaždení v Martine 4. augusta. Bolo to trochu načasované aj na milénium príchodu Cyrila a Metoda na Moravu.

Matica slovenská bola ustanovená jako spoločnosť milovníkov reči a kultúry národa. Mala poslať vydávať knihy, vytvárať popri bibliotéke aj vecné zbierky (muzeálne) a podporovať osvetu. To všetko sa dialo až do jej zatvorenia v roku 1875. v kontexte slovanských matíc mala významné postavenie. Mimochoďom existovala aj Matica česká, a to od r. 1831 (dodnes existuje Matica moravsko-slezská) a istým pandantom boli spolky s názvom Oul. (Mimochoďom slovo matica znamená v niektorých slovanských jazykoch včelí úl, v ktorom je kráľovná – odtiaľ pochádza aj názov inštitúcie.) Matica srbská je najstaršia a funguje dodnes, sídlo má v Novom Sade a plní podobné úlohy, jako u nás Slovenská akadémia vied.

- A co súčasná Matica? Jaký je její vývoj? Další poslání, abychom si uvědomili, že se už nepíše rok 1850 ale 2013?

Tohto roku má Matica slovenská 150 rokov. Nie kontinuálnej existencie, len výročie založenia. Zatvorená bola vyše 40 rokov. Až s príchodom prvej Česko-slovenskej republiky sa jej činnosť oživila a začala nadobúdať autoritu nielen jako národná inštitúcia, ale aj jako vydavateľstvo, knižnica, osvetové a inštruktážne pracovisko, jako centrum národnej kultúry. V období 2. svetovej vojny čelila s väčšími i menšími úspechmi úsiliam o spolitizovanie. (To sa robí aj dnes a robilo sa to aj v časoch totality komunistov, resp. ľudáckej totality v čase Slovenskej republiky 1939 – 1945.) Úplne spolitizovať sa ju však nepodarilo a verím, že ani nikdy nepodará. Sám som s Maticou spolupracoval na mapovaní národného kultúrneho dedičstva od roku 1974 a priamo v nej som bol zamestnaný 18 rokov jako redaktor a neskôr šéfredaktor jej týždenníka Slovenské národné noviny. Žiaľ, Matica už dlhší čas zápasí o svoj program. Pôvodné národnozáchovné a národnovýchovné poslanie už je trochu passé, hoci, nazdávam sa, že s výchovou národa by ešte bolo čo robiť. A vôbec tým nemám na mysli strašenie ľudí Maďarmi, Čechmi, Rusmi či kýmkoľvek iným. Skôr by bolo potrebné učiť sa slušnosti a úcte – navzájom i k sebe samým a vlastným minulým i súčasným (nielen) kultúrnym hodnotám. Matica čelí kritike. Oprávnenej, nie vždy však objektívnej. Ale je to celé veľmi zložité. Aj financovanie napríklad. Matica dostáva peniaze aj zo

štátneho rozpočtu. Sú však prísne kontrolovateľné a kontrolované, aby sa využívali len na úlohy, ktoré Matica plní z poverenia štátu. Sám som napríklad nebol jako novinár platený zo štátnych peňazí, keďže vydávanie matičnej tlače nebola (a nie je) štátna úloha.

Ťažisko matičnej práce je dnes v teréne, teda v miestnych (a záujmových) odboroch. Ide prevažne o osvetovú a organizačnú prácu, čiastočne zameranú na folklór, niekde na národopis a pod. Univerzálny ani jednotný smér nie je.

- Jak se díváš na téměř tři čtvrtiny 20. století, kdy jsme žili Slováci a Češi „po kope“? A co pohled na Slováky, kteří se zapsali do společných dějin, např. Husák nebo Dubček? Jak hodnotíš „Slovenský štát“? A co třeba Slovenské národní povstání?

Nemožno všetko chváliť, rovnako jako ani šmahom zatracovať. Myslím, že naše sedemdesiatročné spolužitie v spoločnom štáte (a takmer tisícročné, možno i staršie predtým) bolo a ostáva obojstranne užitočné. Nieкто by rád povedal, že pre tamtoho bolo užitočnejšie a pre druhého menej. Takých je na oboch stranách dosť. Nie sú zaujímaví, lebo to je práve to, o čom som hovoril v súvislosti s novou Slovenskou národnou stranou a jej šéfmi. Úsilie rozdeľovať namiesto spájania. Sám som človek, ktorý rád dáva ľuďi dokopy a snažím sa, aby sme si navzájom čo najviac rozumeli.

Do spoločných dejín sa zapísali aj iní Slováci. Spomínal som Šafárika. Rád by som pripomenul Jána Jesenia de Jassen a hoci aj jedno z priezvisk Jána Amosa Komenského, ktoré znelo Segeš. Zaujímavý je aj napolovicu slovenský pôvod prvého spoločného prezidenta a zakladateľa štátu T. G. Masaryka. O Husákovi (osobne som sa poznal s jedným z jeho synov – Jánom, ktorý bol vysokým funkcionárom Zväzu vysokoškolákov Slovenska 1968-69, neskôr SZM) sa najmä v súvislosti s jeho nedávnou storočnicou tradovali mnohé veci, najmä jeho túžba po moci, politická obratnosť, ale aj vierolomnosť a oddanosť Moskve. Z každého trochu, myslím si. Jako to už – žiaľ – u politikov býva. A bolo vždy. Dávno pred Husákom, komunistami, bolševikmi či hoci rojalistami a všakovakými kruhmi. Dubček bol asi viac ikona než politik. Jeho syn napr. vyštudoval ekonómiu v Prahe (zahraničný obchod, myslím, študoval s mojím spolužiakom zo strednej školy a tuším sme sa aj niekedy stretli). Bol to bezpochyby dobrý človek. Viem to z rozprávania môjho staršieho, dnes už nežijúceho priateľa Majstra Ladislava Ťažkého, ktorý v čase prenasledovania sa s Dubčekom stretával denne. Lacovi som pomáhal redigovať o tom knihu. Vyšla ešte za jeho života a volá sa Lovci ľudských tvárí. Aj Laco si v nej dobre spomína na Prahu a kamarátov, ktorí mu v ťažkých časoch pomohli.

Slovenský štát (nemám rád tento termín, hoci ho podvedome používam, oficiálne je to Slovenská republika 1939 – 1945) bol naočkovaný. Iná vec je, že ho mnohí privítali. Mali príležitosť zahojiť si zopár mindrákov. A najmä prišla príležitosť zneužívať moc a zoficiálniť osobné animozity (voči židom, voči Čechom, Maďarom a pod., no ani Maďari nekonali v rukavičkách... o tom dakedy inokedy a dakde inde). To však prináša každá zmena, či ju nazveš diktátom (protektorát) alebo revolúciou (hoci aj Povstanie).

Apropos Slovenské národné povstanie. Z každej slovenskej rodiny v ňom niekto bojoval, a treba povedať, že viac išlo o skutočný boj a odboj než o dakaké partizánčenie po chatách a sennikoch. Navyše išlo o život. Povstalcom i tým naokolo. Čiastočne sa to prenieslo aj na Moravu, menej už do historických zemí... Keby nebolo iných pozitívnych aspektov, jeden tu bezpochyby je: vynieslo nám to po vojne štatút víťazov. S tým bolo spojené aj medzinárodno-právne postavenie. Ale bolo v tom aj viac. Išlo o skutočnú národnú revoltu. S medzinárodným dosahom. Veď tu bolo množstvo Čechov, Srbov, Francúzov, Poliakov, v neposlednom rade Rusov. Slovákov bolo dokopy 3 milióny. Ak odrátaš Cigánov, ešte menej. A postavili sa Nemcom? Klobúk dolu. Môj otec bol na východnom fronte, ale brat mojej matky bol v Povstaní.

-Myslím si, že práve predstavení Slovenska v Čechách je dnes potrebné viac než kedy jindy. Čím to, že vy Slováci víte o Češích stále dost, zatímco u nás v Čechách nečteme slovenské knihy, nesledujeme slovenské filmy? A pritom máme jednu obrovskú výrodu, bez veľkého učení známe ďalší jazyk.

Pôvodne som chcel tieto odpovede napísať po česky. Nerobilo by mi to problém (myslím), lebo z vášho jazyka mám aj dakaké skúšky (za jedna) a bol som certifikovaným prekladateľom odbornej literatúry (zdravotníckej, prevažne). Rozmyslel som si to však. Slovenčina nie je (zatiaľ) češtine natoľko vzdialená, aby bolo potrebné prekladanie v bežnej komunikácii. Iné je to v odborných textoch, terminológii, učebniciach apod. pravda je, že isté konvergenzie, ktoré sa razili v tridsiatych rokoch 20. storočia, neboli úspešné a ani veľmi šťastné. Teória o dvoch nárečiach spoločného československého jazyka bola scestná a moderná jazykoveda to dostatočne preukázala. Akási malá averzia voči slovenčine bola v českých krajoch badateľná vždy (išlo skôr o mentálnu než inú rovinu). Poznal som rodiny, čo vypínali telku při slovenských inscenáciách. A paradoxne, časť mojich koreňov je v Česku, časť na Morave, no aj potomkovia týchto predkov zavše prskali při češtine, resp. při výrazoch prevzatých z češtiny. Ale jako

vravím, ide skôr o mentalitu než politikum. V Prahe bolo dobré a myslím, že aj prosperujúce slovenské kníhkupectvo. Už nie je. Ale českí režiséri si radi vyberajú slovenských hercov. Dnes vari viac než v minulosti. Sledujem asi 10, možno viac televíznych staníc v češtine a mám problém si spomenúť, v akom jazyku som čítal napríklad knihu Jamesa Joycea Odysseus (asi v češtine). Len málokde na tých spomenutých stanicach je dačo slovenské. O vysielačej reči nehovorím. Odkedy sme dva štáty, ešte ani jedna česká rosnička nepoužila pri predpovedi počasia výraz Slovensko/slovenský. Pýtam sa: je to politikum? Nevie si dať odpoveď.

-Sám jsem se několikrát přesvědčil, že české děti nerozumí slovenštině. Myslíš si, že by se měly slovenské filmy dabovat česky, překládat poezie, překládat knihy? Moje generace nemá problém číst slovensky, ale i mezi námi se tato schopnost zhoršuje.

Deťom treba prekladať knižky. Aj básničky treba prekladať. Moje vnúčatá (8, 7, a 5) rozumejú češtine a podvedome aj používajú české výrazy. Opravujem ich, ale neberiem im tú možnosť. Za Moravou sa to asi nerobí. „Dospelá“ poézia prekladom trpí. Nehovoriac o tom, že vnútorný systém oboch jazykov preklady poézie komplikuje. Dokonca je problém „poslovenčovať“ texty tých slovenských autorov, ktorých „spisovným nosičom“ bola čeština (Kollár, ale aj Štúr či Hurban). Ale odpovedal by som si na otázku: ak sa mi zhoršuje schopnosť čítať s porozumením v slovenčine, pričom ovládam napr. aj angličtinu, zhoršuje sa mi to aj v angličtine? V odpovedi je kľúč. Slovenčina sa stáva sice ešte stále blízkym, predsa však cudzím jazykom. Dabing českého filmu je hlúposť.

- Nakonec i dříve, když jsem poslouchal třeba hokej a komentovali jej český a slovenský komentátor, kteří se střídali, nějak jsem onu změnu nevnímал, dnes sám cítím, že najednou mluví někdo jiný a to uběhlo jen dvacet let. Jaký bude podle tebe další vývoj? Nebudeme se za pár generací domlouvat anglicky?

Každopádne smerujeme k dorozumievaciemu jazyku, ktorý bude v mnohom podobný súčasne americkej angličtine. To som si nevymyslel, podobnú tézu vyslovila popredná vedkyňa Jazykovedného ústavu E. Šúra Slovenskej akadémie vied. Len Angličan si môže myslieť, že hovorí po anglicky. A ešte Američan. V skutočnosti ide o konglomerát latinských a saských výrazov, ktorý prešiel istým (dlhým) vývojom a eo ipso si vynútil vlastný systém (= gramatiku, fonetiku, morfológiu, syntax atď.). To je tzv. ostrovná angličtina. Čím a ako hovoria iní, je veľmi ťažko povedať. Predstavme si napr. Vasila Biľaka, ako hovorí po anglicky. A takých

Biľakov je okolo nás obrovské množstvo.

- Slovensko bude letos hlavním hostem pražského květnového veletrhu Svět knihy. Přijede k nám řada slovenských autorů. Které bys nám čtenářům doporučil? A které jejich knihy?

Toto je těžká otázka. Poznám mnohých dobrých slovenských autorov, ktorí nie sú známi v Čechách (je to aj obrátene). Mnohí Slováci si cestu na český knižný trh i k českému čitateľovi už našli alebo nájdu aj sami. Na tých netreba osobitne upozorňovať. Ale z regiónu, v ktorom žijem, poznám zopár ľudí, ktorým „to píše“ a Slovensko ich pozná. Taký Marian Grupač – básnik a prozaik. Laco Hrubý – autor excelentných poviedok a laureát niekoľkých celoslovenských ocenení. Toňa Revajová – autorka pre deti, rovnako jako Marta Hlušiková. Všetci sú na internete a sú tam aj ich diela alebo aspoň recenzie. Sú aj starší, básnik a aforista Ondrej Nagaj, mimochodom aj autor pre deti. Bratislavčan Peter Gregor – nezničiteľný aforista. Jediný Slovák – člen Spoločnosti Jaroslava Haška básnik, novinár Igor Válek (nemýliť si s básnikom Miroslavom Válkom, nie sú ani príbuzní). Rád by som upozornil na poéziu Jána Buzássyho, ale aj Viliama Turčányho. Sú to starší páni, ale stoja za pozornosť. V poslednom čase ma zaujala prozaička a excelentná prekladateľka z francúzštiny Vladimíra Komorovská. Musím však poznamenať, že ide o môj čitateľský vkus a okruh, ktorým sa bližšie zaoberám. Lebo mená Filan, Feldek, Rúfus, Richter, Lasica, Satinský, Vilikovský atď. sú dostatočne známe a nepochybujem, že niektorí na veľtrhu chýbať nebudú (ak nežijú, knihy tam budú mať).

- A co tvoje vlastní tvorba? Co chystáš nového?

Od nášho stretnutia sa mi to trošku rozrástlo. Pribudla knižka povestí (Povesti z Liptova, v spoluautorstve s P. Vrlíkom – získala aj titul kniha regiónu), po nej Najkrajšie slovenské povesti o zvonoch (2012), dva literárne kalendáre viažuce sa k osobnostiam mesta Ružomberok (moje rodisko), s dvojročným meškaním vyšiel zborník Jubilant Peter Mišák. Mám skoro tri celé básnické zbierky v rukopisoch (čakám na dajaký grant), vyše roka rozpísanú románovú novelu s enviro- témou a dávam dokopy texty, ktoré vyšli v rozhlase jako fičre a viažu sa k regiónom Turca a Kysúc.

- Musím se zeptat i na tvoji publicistickou tvorbu. Jak se díváš na to, že se třeba 28.říjen slaví v Čechách jako státní svátek a na Slovensku je to pouze významný den?

28. október jako sviatok či pamätný deň – oboje je výsledkom politických rozhodnutí. Jako vždy krátkozrakých a jako vždy sledujúcich čísi prospech alebo záujem. Štátny sviatok by to mohol, možno mal byť. Aj keď je to vec úzu. Veď ak sa nemýlim, tak Martinská deklarácia, o ktorej tu bola reč, prišla až dva dni po tomto dátume. S ustanovením republiky je to teda asi jako s inými významnými dňami. Slovensko je prevažne katolícke (vraví sa o 84 %) a niektoré cirkevné sviatky sú zároveň štátne. To by nemuselo byť. Aj keď ide o sviatok patrónky Slovenska. Alebo je to so sv. Václavom v Čechách rovnako? Tam by som uvažoval. Sú dni, čo by mali byť sviatkami, lebo priniesli svetu, národu, človeku dačo pozitívne (aj 28. október k nim patrí, ale aj 5., resp. 8. máj, 29. august na Slovensku apod.). No sú dni, na ktoré netreba zabúdať, hoci priniesli tragické udalosti (13., resp. 14. marec, ale aj 6. august – Hirošima, 11. september - Dvojčky). Nevermore!

- Jak jste si na Slovensku zvykli na Euro?

Nedávno bola o tom v TV Markíza anketa. Už neprepočítavame na koruny. (Len keď vo Vsetíne platím pivo, ale to je iný kurz, tak si radšej zamením.) Optimisti vravia, že sme zbohatli. Maďari nám závidia, že sme ich predbehli. Nielen v zavedení eura, ale aj v ekonomike. Lenže to je relatívne. Necítim sa bohatší, možno menej závislý. Je príjemné platiť za kávu rovnako v Miláne, Bologni, Viedni, Bratislave a v Martine. Len ceny sú niekde trochu iné, spravidla vyššie než doma. Ale euro mám rád a verím, že mu to vydrží. Že to vydrží nám, lebo ja som v podstate prívrženec Únie (čo ma trochu vyčleňuje z mojej rodiny, kde sú zväčša euroskeptici), veď mojím krédom je zblížovanie.

- Abychom ten rozhovor trochu odlehčili, sleduješ hokej? Já se přiznám, že když hrajeme proti sobě, tak trochu víc přeji Slovákům, aby se Češi moc nenaparovali? A když nakonec prohrájeme, tak mám takový zvláštní pocit, že to zůstalo vlastně doma. Jsi taky hokejový fanda?

Špičkový hokej pozerám pravidelne a s chuťou. Aj vzájomné zápasy. Len mi neprípadá rozhodujúce, kto vyhrá. Samozrejme, Slovensko je bližšie jako Česko, no keď hrajú proti čoraz nebezpečnejším Švajčiarom, tak mi je jedno, či ich vyperú vaši alebo naši, len nech dostanú. To isté je s Rusmi. Tí môžu dostať od každého. Ale keď vy prehráte s Nemcami, je to škoda. Dejiny tohoto športu po rozdelení sú zaujímavé. Vy ste ostali, my sme sa museli prebojovať. Skúsení odborníci predpovedali ťažkú cestu, najmä cez bývalé sovietske republiky. Tam predsa tiež hrajú parádny hokej. Zober si

Ukrajinu, Lotyšsko, Kazachstan... Vybojovali sme to. Nie žeby na tom stál svet, ale je príjemné to vidieť. Raz si možno nájdem čas aj na tú najnovšiu ligu, kde hrá pražský Lev a náš Slovan. Idú o tom chýry a televízie sa na tom priživujú...

- Jestli Slovákum něco závidím, tak je to jedno slovo, a to „štrngli“. U nás se řekne „ťukli“, ale to tak nezvoní jako „štrngli“. Budu se těšit, až si zase v září na Martinské poetické jeseni „štrngněme“, a tak se na závěr zeptám, jestli i ty něco Čechům „závidíš“?

V dobrom. Tak ako závidíš staršiemu bratovi, že je starší. Aj keď, pravdu povediac, asi by sa mi krásnej Česke ťažko vravelo „starší sestro“.

Váš vzťah k národnej minulosti. Na Slovensku je to príležitosť rozhádať celú krajinu – jako sa vraví – naprieč politickým spektrom. Aj Václav bol kníže a nikto preto nejde spochybňovať jeho sochu. U nás je doklad o tom, že pápež oslovil Svätopluka „kráľ“, a predsa by ho mnohí najradšej rozbili na kusy. Váš vzťah k vecným pamiatkam. Keby zhorela strecha na Křivokláte, do mesiaca by sa stavala nová. Na Krásnej Hôrke sa po polroku konečne prestali hádať.

Ak si čakal, že vám budem závidieť pivo, tak sotva. Máme rovnako dobré. A nezávidím vám prezidenta. Teda toho nového. Vôbec nejde o to pivo... V Slovanskom dome v Prahe čapovali, myslím, Smíchov. Dával som si vždy dve. Prvé na dúšok, druhé jako spoločenskú udalosť. V Malostranskej besede som pil víno a U Schnellu tiež. Mělnické. U nás si štrngneme dobrým zeleným veltlínom, prípadne rýnskym rizlingom. A máme aj dobrého vavrince či modrú frankovku.

Václave, kým to všetko pokoštujeme, bude po poetickej jeseni. Ale teším sa. A ďakujem, že si ma poctil týmto rozhovorom.

Za rozhovor podĎakoval Václav

Peter Mišák, PhDr. (* 1950 v Ružomberku), učiteľ, redaktor, odborný redaktor, zostavovateľ, literárny kritik, publicista, básnik, lexikograf. Pôsobil ako učiteľ na základnej škole, odborný a vedúci odborný redaktor zdravotníckych učebníc a medicínskych odborných publikácií vo Vydavateľstve Osveta v Martine, neskôr ako novinár, redaktor a šéfredaktor Slovenských národných novín v Martine. Autor scenárov, rozhlasových pásiem a poviedok pre rozhlas.

Dana BERANOVÁ : NIKDY NEŘÍKEJ NIKDY

Amanda vyšla z kostela. Jako vždy měla velmi příjemný pocit, že její život má nějaký řád, že celý svět má řád sepsaný do deseti přikázání. Deset přikázání se stalo její nejhlubší podstatou. Byla vychovaná v lásce, ale i v pokoře a poslušnosti a stejně teď ona vychovávala své tři syny.

Chlapci běželi před svými rodiči a vesele kopali do kamínků. Amandin manžel chytil svou ženu kolem ramen. „Stavím se v hostinci,“ řekl a políbil ji do vlasů. Amanda přikývla. Další z ustálených zvyklostí. Po nedělní mši šla se syny domů, manžel zašel s ostatními muži do hospody a přišel na pozdní oběd.

Chlapci už byli najedení, když se dveře otevřely a v nich stál jejich otec. „Tatí,“ tři plavovlasé hlavičky se blížily k vysokému muži, tři páry ruček se po něm natahovaly.

Muž je ale jen zběžně pohladil. „Běžte si hrát,“ odbyl je nezvykle příkře. Žena zpozorněla. Postavila na stůl talíř naplněný polévkou až po okraj. Otřela si ruce do zástěry a odtáhla židli. Viděla, že jí chce muž něco říct, „Běžte si hrát ven,“ promluvila k dětem, ale jejich otec se vymrštil, až málem převrhl stůl i s polévkou. „Ne, ven ne, ať si hrajou ve světnici.“

Žena jen přikývla. Strčila každému z dětí do ruky bramborovou placku a ustaraně se posadila proti muži.

„V jeskyni U trpasličí hlavy se usadila kikimora.“ Spustil bez dlouhých průtahů.

Amanda zalapala po dechu. O obřím pavoukovi slyšela už jako malá. Bála se pavouků všech velikostí. Nevysvětlitelný děs ji obklopil i při pohledu na nejmenšího osminohého tvora, a tak se představa obřího pavouka, který dokáže zabít dospělého muže, stala její noční můrou.

Dech se jí zrychlil. „Víš to určitě?“ Zeptala se přiškrceně a doufala, že je to jen domněnka. Muž mezi dvěma sousty jen přikývl.

„V sousední vesnici,“ šeptal, aby ho neslyšeli synové, „se ztratila holčička. Obvinili ponocného a..pověsili ho.“

Amanda se zamračila. Zabít člověka? Porušit přikázání? „Na to neměli právo, nikdy, nikdy přece..“

Zmlkla, protože se jedno z jejích dětí přitočilo k ní a položilo si hlavičku na její rameno. Pohladila ho a jemně odstrčila. „Běž za bratříčkem, běž...“

„Ale pak se ukázalo, že je to tahle potvora. Je ještě mladá, na dospělého si netroufne, jen na děti.“ Dodal muž podivně změněným hlasem.

Amanda nevědomky přepočítala syny. Jeden, dva, tři.. Na několik okamžiků vydechla úlevou.

Hned druhý den se vesnicí nesla zpráva, že do hostince přijel zaklánač. Člověk, který jediný prošel výcvikem na zabíjení nestvůr. Amanda to brala jako dar z nebe. „Jdu s tebou!“ volala za mužem, který už se oblékal. Děti dala

do bezpečí sousedova domu.

V hostinci nebylo místo, kam si sednout. Muž v dlouhém plášti s kloboukem sahajícím do čela seděl přesto u stolu sám. Vesničané se tísnili kolem a čekali.

„Jak jsem řek, 500 když ji vyženu, 1000 když ji zabiju.“

Muži stáli mlčky, omráčeni částkou, kterou požadoval.

„To je moc,“ vykročila Amanda z řady. „Tolik peněz nedokážeme dát dohromady. Snad třista.“ rozhlédla se po ostatních tvářích. Většina přikývla. Zaklínač na ni upřel pohled a zkrřivil ústa do něčeho, co se snad mohlo podobat úsměvu. Mladá žena s hustou hřívou vlasů se lišila od ostatních. Měla v očích to, co u jiných postrádal. Odhodlání, ne jen tupý pohled ovcí vedených na porážku.

„Jak jsem řek, 500 nebo 1000. Zůstanu tady v hostinci. Tak když to seženete, přijďte.“

Upřel pohled do svého džbánu, aby dal najevo, že ukončil rozhovor. Vesničané bzučeli, jako včely v úle, ale nahlas nepromluvil už nikdo. Ten muž s tváří jak vyřezanou ze dřeva, s množstvím jizev připomínajících tahy řezbářovým dlátem, v nich budil stejné obavy jako představa obřího pavouka schovaného v jeskyni.

V dalších dnech zavládl ve vesnici podivný klid. Nikde nebylo vidět dítě, hrající si samo. Nechodily na pastvu, nehrály si u potoka ani na louce. A přesto se to stalo. Amanda i přes zavřené okno slyšela zoufalý pláč ženy kováře. Jejich dcera se ztratila. Amanda rychle přepočítala plavovlasé hlavičky, které teď byly pořád kolem ní. Jeden dva tři..Srdce jí bušilo. S leknutím uskočila, když cvakly dveře. Do nich vstoupil Amandin manžel. „První dítě,“ pronesl jenom. Další dny se staly noční můrou. Každý den se ztratilo další dítě, každý den se muži vydali za zaklínačem s prosbami i sliby, ale marně. Amanda denně několik hodin trávila v kleče v modlitbách. Doufala v pomoc boží. Nikdy přece nezhřešila. Nikdy ani myšlenkou. Musí to skončit. Musí to už skončit.

Chlapci si hráli kolem ní, když venku věšela prádlo. Byl den. Přesto se snažila mít je stále na očích. Děti zaběhly k potůčku, házely do něj kamení až voda stříkala na všechny strany.

Maličký pozoroval své sourozence jako obvykle přitisknutý k mámině sukni.

„Mamí!“ Poslední šplouchnutí bylo příliš hlasité. Amandě bylo jasné, že její nejstarší synek se zase namočil. Vyběhla k potoku, pomohla mu na břeh a nesla ho do domu pro suché oblečení.

Kolem plotu se mihl divný stín.

Přidala do kroku, utíkala zpět ke svému nejmladšímu, křičela o pomoc.

Pozdě. Obrovská zrůdná postava na osmi nohou se mihla dvorem a mizela k lesu.

Amanda doběhla na místo.

„Ne, to ne, to ne, prosím, byla jsem pryč jen chvíli, jen malou chvíli, tohle ne prosím, mého syna ne.“ Padla na zem, kde zůstala jen malá botička.

Celé tělo jí polil studený pot. Strčila oba starší syny za dveře a zamkla. Manžel se vrátí až večer. Musí jednat hned.

Její první myšlenka patřila zaklínači. Běžela za ním, lapala po dechu, ale nezpomalila. Mezi vzlyky a lapavými nádechy vyličila, co se stalo.

Slyšel to už mnohokrát, viděl víc slz než mnohý ranhojič nebo farář. Výraz jeho tváře se nezměnil. „500 nebo tisíc,“ zabručel a podíval se na ženu stojící před ním. Od posledního setkání zhubla, ale přesto se mu líbila. Kdyby nebylo tak naspěch, řekl by jí ještě jinou cenu.

„Mám tři sta, mám tři sta.“ Stále lapala po dechu. Jednu ruku v bok, druhou na zvedajícím se hrudníku.

Zaklínač si ji změřil od hlavy k patě. Amanda rozrušená až na pokraj šílenství si toho nevyšmla. „Snad by ještě bylo něco ve farní pokladně,“ pronesla tiše a potlačila chuť se pokřížovat za tak kacířskou myšlenku.

Zaklínač přikývl. „Dejte čtyřista a jednu noc s vámi.“ Amanda vytréštila oči. Její syn, její chlapeček. Přikývla. Nebyl čas smlouvat, dá všechno, třeba svůj život.

I přes zoufalost situace jí tělo zahalil plášť studu. Chtěla se schovat před těma očima. Zaklínač se zvedl. „Tady s vaším synem a s mojí výplatou.“

Amanda přikývla a vyběhla z hostince. Doběhla do farnosti. Volala faráře, ale neozýval se. Asi jel do města, napadlo ji a utíkala do sákrstie. Popadla velké poleno, které leželo před vchodem a se zavřenýma očima uhodila několikrát do malé pokladničky. Na novou střechu kostela, říkal pan farář.

„Nepokradeš,“ šeptala si tiše. Nikdy, nikdy nevezmeš cizí věc. Zněla jí v uších slova z kázání. Oběma rukama vytahovala z malé truhličky peníze a cpala si je do kapes. Rozhlédla se vyděšeně a vyběhla z kostela.

Doma jen sebrala peníze vesničanů, které svěřili jejím muži. Oba chlapci si hráli s dřevěným koníkem. Znovu je zamkla a pospíchala do hostince. Nesesmilníš, neopustíš muže, neposkvrníš svátost manželství. Znělo jí v hlavě a zároveň slyšela pláč svého syna.

Po tvářích jí tekly slzy. Sedla si do prázdného hostince a čekala. Minuty se vlekly. Co když to nedokáže, co když nedokáže zahnat kikimoru a přivést jí syna zpátky. Odstrčila židli. V hlavě jí vířilo tisíc myšlenek, ale jedna byla nejsilnější. Znovu se dala do běhu. Před hostincem sebrala sekeru, zaseknutou ve špalku. Tíha nástroje ji převážila k jedné straně, ale vyrovnala to nakloněním těla a běžela k lesu. Po celou cestu jí tekly po tvářích slzy. Ale na okraji lesa vyschly. Stejně i nohy proti její vůli zpomalily. Ztěžka se sunula do míst, kde čekala, že najde zaklínače bojujícího s kikimorou. Opatrně se posunovala od jednoho stromu k druhému. Těkala očima na všechny strany, sekeru křečovitě svírala oběma rukama před hrudníkem. Několik desítek metrů před jeskyní se zastavila. To, co viděla, ji přivádělo k mdlobám. Obří pavouk

stál před jeskyní a mohutnými kusadly kutáel pavučinou omotaný chomáč po spadaném listí. Amandě se chtělo utíkat, žaludek přestože už mnoho hodin prázdný, se obracel naruby. Cítila jak jí kapičky potu stékají po zádech i čele. Vždy se cítila tak silná, tak statečná tak odhodlaná ochránit své děti. Ale tohle...Přitiskla se ke kmeni. Hledala oporu v něčem velkém, mohutném, krásném, a při tom nemohla odtrhnout oči od zruďného stvoření. Jeden, dva tři...bezděčně přepočítala pavoukovy nohy. Nechtěla ani pomyslet, co je zabalené v pavučině u pavoukových nohou.

Nedokážu to, šeptala si tiše a sevřela sekeru ještě pevněji. Do zvuků lesa se ozvalo tiché zasténání. Srdce jí říkalo běž a braň svoje mládě, jako by to udělala každá matka ať lidská nebo zvířecí, ale dávný nevysvětlitelný strach a odpor k osminohým stvořením jí bral energii, zatemňoval myšlení,

nutil ji v panice utéct. Zmítaná vlastním nitrem sbírala odvahu, když uslyšela lidský hlas.

„Tak už mi ho dej,“ zaklínač vyšel ze stínu. Neměl v ruce žádnou zbraň. Blížil se k pavoukovi. „Konečně jsme dostali zaplacenou, víc než jsem čekal. Tak už běž, mazej.“ Křikl na obludu a ta začala neochotně opouštět svou kořist. Odehnal ji jako cvičeného pejska, nepoužil ani meč, ani lektvar ani znamení. Sehnul se a holýma rukama začal trhat pavučinu. Amanda na dálku zahlédla pramínek plavých vlasů. „Ty zruďo,“ zašeptala a tentokrát nemyslela kikumoru pomalu se ztrácející mezi stromy. „Nesemilníš, nepokradeš, nezabiješ,“ šeptala si. „Nikdy. Nikdy?“...vyběhla ze stínu a běžela. Zaklínač zvedl lině obličej od dítěte už téměř vymotaného z pavučiny. „Je v pořádku!“ křikl na ženu. „Zachránil jsem ho včas. Chystej si odměnu“. Mluvil lhostejně, bez většího zájmu, bez jediného náznaku chtíce nebo potěšení.

Znal lidi, jejich reakce, jejich strachy. Nikdy se mu nepostavili, nikdy ho nenechali odejít bez odměny. A netvory znal ještě lépe. Jakmile si jednoho pomoci kouzel podmanil, uzavíral jen výhodné obchody. A tenhle se mu obzvlášť povedl, napadlo ho, když koutkem oka zahlédl siluetu mladé ženy.

Klidně skloněn nad pavučinou přemýšlel o vděku, který mu matka dítěte jistě prokáže, když se mu sekera zasekla do ramene.

Amanda cítila, jak zaklínačovi praská klíční kost a z přetáté tepny prýští krev.

Zaklínač padl na zem, ale ona stále křečovitě držela topůrko nástroje. Sledovala, jak jí krev smáčí sukni. „Přeci jen jsi byl člověk,“ zašeptala, než zvedla omámené dítě do náruče a vydala se domů.

TVORBA VÁCLAVA TESLÍKA

VZPOMÍNÁM SI

vzpomínám si na své dětství
kdy prádelní šňůra prohýbala
úsměv starého sušáku
babička trpělivě štípala roští
a celý svůj život dávala do otýpek
abych se mohl ohřát
až bude modlitbou zpovídat Vánoce

byly ji cizí všechny denní skutky
jimiž rozoráváme meze
bez kterých se počínáme ztrácet
v nepřehledném prostoru prázdnoty
až pomalu mizí radost s ušlechtilostí
a smutku přikyvuje dětská tvář s piercingem

předčítala mi pomalu cestu Ježíše z Nazaretu
až na vrch zvaný Lebka
a vždy plakala při jeho ukřižování
a já vdechoval vůni cesty která rodí bolest
a která počíná i končí v naději srdce

dnes je mi smutno, protože se pomalu bojíme říkat láska
a dobrá víra má špatnou image a není "in"
ale kdo jiný obrací svět k tvému obrazu
proč se nám stává cizí milovat nepotetované tělo
a věřit dobrému slovu jež pročesává úsvit
měkkou písní ptactva na této nádherné planetě

vzpomínám si na své dětství
a pláču nám prachem dětské duše
a pláču nad prachem tvým - Evo
měli jsme dva syny
jeden je mrtvý
a druhý odešel - do země Nód

Z VÝŠKY PADÁ

září
svět
nad světy mračen
podpíraných
květy durmanů
září
nad pouští
pískem mraků
protéká
třpyt
v rovinách nebes
nevidíš
ptactva nezvěstná
chvění křídel
královno ze Sáby
povoluje
nýty
světa

kovové křídlo balancuje
tolik chvění
nad
Moskvou
srdce mizí v mracích
a pak
snáší se
s deštěm
na přistávací
plochu
brzdí

brzdí srdce?

některá
stále
brzdí
některá neubrdí
nikdy

některá havarují
na přistávací
dráze
jiná v při
při vzletu
když povolí smutkem

Šeremetjevo
zvlhlé deštěm
jako smutné oči
žen
za války
je smutné
Moskva uvítala
večer
chladem
vlhkým polibkem

ve vlaku do města
spolucestující
muž
páchne vodkou
a ženy
voní silně
až příliš
jako nanicovatá
láska

Stanice metra
s nejstarší
chvilí
šeptají v lavinách
že světy světa
se hroutí
a sesouvá se tma
v lavinách
našeho času
zplaněli
ctnosti
v divokost

pomalů večerem
počiná
bloudit
tma
odháněna světly
za roh ulice
před hotelem
nám ještě
zamává
vlhkým šátkem
a zůstane stát
venku
na dešti

září
osvětlení
umělé
nad talířky
salátů
rozličných světů
nad pochoutkami
kaviárem
rozhovory
úsměvem vážené
i úsměvem jen tak
přepychový svět
se dotýká
všeho
smyslů
i smyslu

pod sprchou
kde padají
vody
z výšky
na nahé tělo
duše se oře
bílým ručníkem
aby

se alespoň zdála
být čistou
před
zrcadlem

v dále šumí
spánek
přijímáš šumění spánku
kdybys věděla
kde ještě šumí
sny
než se ztratí
v burácení
jako
vodopád

8.12.2012

BOHU DÍKY

I.

řeka
houpe se
září jako štěstí
nenadálé
polévána mléčnou
dráhou
tolik hvězd tolik zvěstí
na dosah
jako ve vypjatém
pohledu
mrtvého vojáka

válka
co o ní víš?
a co a já vím?
leđa tak
několik obrázků

několik
domněnek
přeživších pocuchaných
surrealistický spektakl
nicoty
je válka
a mládí utíká do měst
(povídá)
a vzpomínky jsou
tak
líne

řeka se houpe
jako list
podzimní
když padá
od břehu k břehu
od větrolamu k větrolamu
a zápisky
veder letních
pomalu chladnou
pomalu
v tlení
krávy se pasou
ještě
kolem
a pasák
ten švihák
má boty do špičky
jako
špatná víra
Viktore Vasiljeviči

maminka
vám říkala
vezmi si ji
tu dívku
to děvče tu holku
s rozpraskanýma patama
vesnická moudrost

v ní koření
ale kdepak
holky jsou dnes
s hladkýma nohama
a (s)prostým myšlením
miloučký obrázek
bez špetky
koření
chladná to polívka
nezahřeje
dobrá
tak k vylití

II.

silnice
jen se houpe
jízda jen se houpe
smích
jen se houpe
noc se nám vyhýbá
uctivě
dvě lóóšadě
dvě lóóšadě
dostaneš
děvče
a
Don
na modré ceduli
světlo mety čtou
Don

svět je
tak uboze úzký
pro tři slova
víra
naděje
láska
a roviny čtou ze široka
ze široka

máme se rádi
přátelé
věříme si?
jsme
Paběčeda Paběčeda
otevřít cestu
domů

Obchod otevřít
stezky do světa
když něco umíš
a nejsi hloupý
jdi
do světa
a věř v naději
a v naději nabízej
svůj obraz
železný
natřený barvou
slunečnic
štetcem velkého malíře

III.

včera ještě
obloha
jak obrácená forma
na zimní cukroví
a pole suchopárem obdělána
a step
vypečená dozlatova
jako husa posvícenská
včera ještě
povídání
roklí

prohlížíš suvenýry
a první vzpomínky
ale to je

přece paní prodavačka
pardon
a matřošky se natřásají
jako kyprý
průvan
a kozák Grigorij
je přece jenom švihák!
Axjuško
z porcelánu

Stoupáme k nebi
zamáváš
křídlo se chvěje
mává mrakům
díváš se do nebe
díváš se
bůh tu není
to musíš říci všem
že jistoty
jsou naše
v našem srdci
v srdci
jsou jistoty
anebo
ne!
bůh tu není
náš je svět
a nic víc
a svět
je boží!

Bohu
díky!!!

VOLGOGRAD II

Kštice řídnoucích
stínů
podzimní les
přelivy
v barvách
žluté smrti
zahradník podzim
krvavě plápolá
krev
plodů
lesy
za Moskvou
hltá dálka
a nenasytý
soumrak

stanice
osvětluje šelest
lamp
rychle mizí
z dohledu
na dohled
lampa
vodky
rozsvít' úsměvem
prozáří
každý kout
který navštívíme
veselí
je vysoké
v tónech
a do rytmu
basy kolejí

lůžkový vůz
je útulný
jako nálada
spánku

ve které
se prohánějí
o závod
sny
mají tváře rozpálené
chechtají se
a dráždí

.....
ráno
nepřehledná rovina
potácíš se ránem
v rytmu kolejí
zubní kartáček
jako profesor
drsně dohlíží
aby ústa
nepáchla
tolik
večerem

den vjíždí
do Volgogradu
do oken
vlaku
se vtiskly tváře
a pohledy
mužů
uchvácené
ženkou rozhodností
dobře tvarované
prsy
ženo máš
a křik tvůj
dolehl
až k srdci
sní tam uvnitř
uzamčeno tělem
a ty si ho žádáš

pojd'
život je široký

ukazuješ cestu
svým mužům
tam
vás pochovám
a budu
bdít
nad vašimi dětmi
tak
jako břehy dbají
o vodu řek
která
když zdivočí
zase se vrací
do náruče
břehů

.....

zklamaně
snáším pohled
na moře
vlní se
přikopy hlubokými
i rovinou
útočí vlnami
jako hloupý
povzdech
nad utonulým
pěna
z jejich zpocených
hřbetů
je odnášena
lakotou
větrů

moře odpadků
bouří

jako stín
nad místy
kde umírali
přátelé
děti starci ženy
dívky milenky
milovaly
měly rády
barbaři táhli
přes Řím
na štítících čepic
stříbrné lebky
milenky
nechali dálkám

pěna odpadků
je smutná
jako smrt
i odpadky
mají nárok
na důstojný
hřbitov

.....

15.12.2012

CESTA

I.

každá
cesta míří
ke svému
cíli
každá cesta
dospívá
v očích
druhého
k jeho cíli
není stejné
cesty
a přeci jsou
mnohé cesty
sobě
podobné

jsme cestou
Adama
a Evy
jsme cestou
Kaina i Ábela
již jsme pokradli
ze stromu
již jsme dobře
hospodařili
stále zabíjíme
a stále
nás přibývá
přibývá
jako soumraku
v radosti
sovy

a tak

je nám ráj
cizinou
zapovězenou
a vzdálenou
jenom opilec
si může koupit ráj
prchavou
vteřinu
za butylku vodky
prodá
díl půdy
Grigoriji
dopřej mu
chvilíčku
štěstí

není
skutečného ráje
není
ani netušíme
kde ho hledat
máme
jen prosté
radosti
radosti lidské
peníze
slávu
opilost
sílu
ticho klášterní
mnohé pomíjí
z radostí
v očích jeptišky
v katedrále
v jejím úsměvu
byla
hřála i svítla
něha

povídali jsme si

a je-li
člověku
možné být
milým
poznával jsem
v očích jeptišky
milost
Boží
zbavovala mne
veškeré
mé tělesnosti
a já se podruhé
počínal
ocitat
tam
právě tam

ale prvně
jsem tam již
byl
před mnoha lety
vzpomínám
vzpomínám
hřeje mne světlo
na břehu
Volhy
nabírám vodu
sbíranou vodu
v mnoha
přítocích
v přítocích myšlenek
mnohé jsou
vody
a v proudu Volhy
i řeka
Kama

milá slova
přináší
Volha

naděje jiskří
ve vlnkách
tichá a něžná
jeptiška
byla
ve slovech
hlupák
kdo čte
moc domýšlivě
do představ hloupých
strhne ho vír
a voda plyne
ve Volze
tiše

povídali jsme si
s Volhou
něžná a milá
v šumění
tělesnost snímala
do Ráje
vstupuješ nahý
šumění mírné
 nahý
šumění
 nahý
šumění
bez těla
 nahý
bez těla
v šumění

11.12.2012

LÁME A LÁME

I.

císařovy nové šaty
Viktore
komu oblékneš
kterému tělu
je-li ten
kdo táhne
bez zápřeže
jenom táhne
k čertům
všem

nech
nabídku ochutnat
z tvých celin
obděláš
dobrou zápřeží
a bude krup
jako
o vesnické zabijačce
celiny
jsou rozlehlé
majetky
a majetky tak obrovské
že ucho jehly
nenavléknou
ale nabídka
přesto
platí

arménský chléb
oblékl
skvělý šašlik
arménský chléb
skryl
vše dobré je ukryto

v dobrých chlebech
a dobré chleby
láme dobrý
muž
a sytí zástupy

Viktore
sedáváš
s mocnými muži
a když projíždíš
mezi lány
slunečnic
ječmenů s copánky
do nebe
Jakub Deml
sní v minaretech
jitrocelů
a ten nejmocnější
muž
je tak chudý
jen se prosmýknout
ouškem

zbyl
po tom muži
zbylo po tom muži
pár křížů
při cestách
na křižovatkách cest
i života
kolikrát se
muži křižovali
tolikrát umírali
tolikrát
zabíjeli
ukřižovaného

Viktore
koňak
ten koňak proklatý

připravil už mnoho
mužů
o dobré jméno
věř mi
Viktore
klasy se vlní
vítr nalévá smích
zvoni
klas
zvoni nality hlas
zrna jsou zrna
plevy
jsou plevy

II.

ten
chlapec od kříže
láme
chleby své
své chleby
láme a láme
sytí a sytí
po celé věky
v celině
pod Donem
v zápřeži
nebe
měsíc

7.12.2012

STEPNÍ VÍR

I.

step
říjnových očí
očí
nenažraný suchopár
nenažraný
oběť
je nutná
stáda
vypásají úzkost

písek skřípe
pod koly
srdce neuslyšíš
silný hlas
má mikrobus
stáda
malá
v rozlehlé
hladové stepi
tichá
vypasou minulost
mrtvých duší
neslyšnou

samota stromů
opuštěných
připomíná
radosti
života
bratře Gellnere
poprvé tě vidím
mrtvé duše
ožívají
nenažraným suchopárem
jsi tu se mnou
a náš pohár

přetéká

zpěv kozáků
by ti
byl blízký
pohár přetéká
v písních
a šavle
je divoká a ostrá
jako ty
jako buřičské
nálady
a tanec vášnivý
chce se mi
pít

a třeba
a třeba koňak
a třeba
a třeba vodku pít
a třeba
a třeba milovat milovat
Kaťušu
a třeba květy
rozkvetou
a zavoní

alkoholy
v domku
mezi nízkými stromy
po větvích
tmou šplhá
suchopár
nakažlivý
a nakažený přítel
hvězd
opilý
spánek

k ránu
rty
rty hledají
něžnou vodu
a hrdlo hltavě
laská déšť
snů
sníš o stepi
v dešti
naplněné
stébly
a pylem trav

II.

písek skřípe
pod koly
cesty se pletou
domům
a zahrádkám
svět najíždí
na most
rána
oči
pojedou nad řekou
projedou městem
a pak
s větrem o závod
stepí
daleko
za Volgogradem

dál
míjení oblehne
vesničky
městečka
říčky a rokle
pole
prodejce tykví
prodejce širokých duší

a melounů
velikých jako svět
pole
vyhořelou step
široširou smrt
a všem zamává
tichými plamínky
zbylých slunečnic
nakonec
vše spálí
dálka

3.12.2012

KONEČNÁ

suvenýr na cestu
a z cest jsou suvenýry
přívěšek vzpomínek
na krčku paměti
časem až seschnou se
uvidíš skrze škvíry
koleje říční proud
jak plyne v napětí

když vítr rozvlí
už nepotřebné vlasy
jak vodní hladinu
když mjíj proschlou step
tu kapka usedne
na chvějící se řasy
čas zkusí nahmatat
paměti slabý tep

dnes ještě hlásí se
k životu proschlé stromy

keré jsi viděl jak
toužily po přízni
tak jako touží žít
vojáček starý chromý
a život po štěstí
jež není o žizni

v zemi kde život byl
prodáván na jarmarku
a smrt se chlubila
před svými přáteli
viděl jsi osudy
společně žítí v parku
tak socha se sochou
smutně se přátelí

II.

pár skvělých úsměvů
a jdeme po svém každý
každý si odnese
tíhu na kterou má
postaven životem
a něco zbude navždy
vždyť navždy v životě
něco se vyjímá

možná ta rovina
a mračna zprohýbaná
rozlehlá náměstí
polí a ticho řek
chut' písňe kozácké
když jiskří v očích sama
pohledy přehrává
a srdcím dává flek

vlak v rytmu kolejí
a pole v rytmu stepí
a život v rovinách
do roklí zapadá

a v rytmech širokých
obrázky obzor lepí
na domky paměti
po její fasádách

III.

v přístavu na Donu
rezaví mořské lodě
nad řekou zdá se ti
že město vyrůstá
a zlato kostelů
třpytí se ke své škodě
vzpomínku nákaza
paměti prorůstá

čas mnoho nanosí
jak řeky bere dává
břehům až mění se
tvar toku vzpomínek
a tak to chodívá
i slavná lidská práva

mění svá koryta
výklady podmínek

ne nikde nelze žít
rozumně bez paměti
však paměť nestačí
když sny se opíjí
když pýcha vede tě
zas od desíti k pěti
jdeš velkou rovinou
pád v roklích zabíjí

snad proto padáme
jak hrušky po do zraní
do mýtu které dny
přítomné vytváří
a oči skrýváme
před pravdou vlastní dlaní
tak pravdy stávají
se pro nás neznámé

15.12.2012

Básnička "Vzpomínám si" není příbuzná s ostatními, které se dotýkají dnů od 11.10. do 17.10.2012, kdy jsem pobýval v Rusku na výstavách (zemědělských), na polích atd.

Václav Teslík

Peter Mišák: „Skutočne je v Martine na štvorcový kilometer, resp. na počet obyvateľov asi najviac pamätných tabúľ na celom Slovensku. (V absolútnych číslach na tom budú iné mestá lepšie, no asi sú početnejšie, pričom Martin má necelých 60 tisíc duší.) Súvisí to s historickosťou mesta.“

Viz foto Václava z cesty do Martina v roce 2003 – pamětní deska připomínající přijetí „Deklarácie slovenského národa.“

ČAJ pro chvíle pohody

č.78 ,březen 2013, ročník XII

Vydáno 5. března 2013 v Nové Pace

Redakce: Václav Franc, K Hájku 1724, 509 01 Nová Paka

Franczub@seznam.cz

Grafická úprava titulní strany Jozef dŘevník Borovský

Interní tiskovina LISu

TEXTY NEPROŠLY JAZYKOVOU ÚPRAVOU!